

KÖZLEMÉNYEK

Veszprém zenei élete¹

ERDÉLYI ÁGNES

*„Minthogy a művészet gyakorlati megnyilvánulásai,
a művészi alkotások életföltételeiket a társadalom életéből merítik,
az egyes kultúrák és kultúrkorszakok művészete
a lehető legszorosabb összefüggésben van a társadalom életével”*

(Molnár Antal zenetörténész)

Veszprém zenei múltja, intézményei, jelentős személyiségei

Városunk zenei életének kutatása, vizsgálata, publikálása több évtizede elmélyülten folyik. Különböző státusszal és nézőponttal, de azonos elhivatottsággal rendelkeztek mindazon egyháztörténészek, aktív muzsikuskok, vagy lelkes lokálpatrióták, akik mára sok értékes kiadványban tárták fel a veszprémi zenei élet évszázadait.

Pfeiffer János, Szigeti Kilián, majd Rakos Miklós, M. Tóth Antal fajsúlyos könyvei, Zábó István, Lechner László összegző írásai mára a püspökség alapításától kezdve egészen a XX. századi rendszerváltásig teszik közzé, tárják elénk a muzsika veszprémi jelenlétének hétköznapijait, ünnepeit.

Jelen tanulmánynak nem célja, hogy ezeket részletesen ismertesse, csupán a történelmi-társadalmi folyamatok érzékelése érdekében vázlatosan végig vezessen a város zeneművészeti aktivitásának útján.

¹ Az összefoglaló tanulmány a „Veszprém Európai Kulturális Főváros 2023” pályázatához, a pályázatírók felkérésére készült, a megjelölt szakirodalom, valamint kortárs források és interjúk alapján. A publikáció zárása 2017 nyara.

Az ősforrás az egyházi zene – a Székesegyház zenei élete

Időrendben Veszprémet tartják az első magyar püspökségnek, amelyet 1000 körül Szent István alapított. Már a kezdetektől működött mellette a káptalani iskola, virágzott a szabad művészetek – artes liberales – tanítása. Rangját, hírnevét Párizs egyetemével állítja egy sorba egy királyi oklevél. Kézikönyvként, tankönyvként használták a Pray-kódexet, amely lapjain kiemelkedő nyelvemlékünk: a Halotti beszéd mellett korabeli gregorián énekek, Mária himnuszok is megjelennek, neumaírással.² A korban elterjedt mindkét notáció fellelhető a kódex lapjain: a St. Galleni neumákat bajor, délnémet papoktól tanulhatták, a metzi notáció³ a francia kapcsolatokat jelzi. Az ének és zeneelmélet tanítást, később a többszólamú ének gyakorlatait ebben a korban az éneklőkanonokok⁴ vezették.

Nagy fejlődést hozott a XV. századi Veszprémben Vetési Albert püspökségének az időszaka, amikor, követve Mátyás király humanista udvarának példáját, fizetett énekeseket és zenészeket szerződtettek. Orgonát építettek (1469), bevezették a nyugaton már hamarabb elterjedt többszólamú éneklést és a népnyelvű énekeket a liturgiában. A középkor vége teljes virágzásban találta a székesegyház zenei életét, amelynek a törökdúlás vetett véget.

II. Szulejmán hadai 1552-ben bevették és elpusztították a Várat. Szinte csak a székesegyház szentélye és altemploma maradt meg. A török hódoltság határa hol Veszprémnél, hol a Balatonnál húzódott, a városnak végvári szerep jutott. A XVII. század elején a Bocskai-felkelés után a protestánsok teljes vallásszabadságot kaptak, a reformátusok a külső várban templomot és iskolát építettek, megalapozva ezzel a

² Neumaírás: A kottairás korai, IX. századtól feltűnő változata (a neuma szó szerint: intés). Csupán a dallamozdulatot adja vissza, jelzi a fel- vagy lefelé lépést, a szöveg és dallam koordinációját, de vonalrendszer híján a pontos leolvasást nem teszi lehetővé. Emlékeztető jellegű tehát, mégis a hagyományörző német területen a vonalrendszer bevezetése után is igen sokáig (a XIV–XV. századig) használatban maradt. Az in campo aperto (=nyílt mezőben) elrendezett neumákkal szemben az olvasható kottairás felé vezető jelentős lépés az ún. diasztematikus (hangmagasság szerint térben elrendezett) írásmód. Európa egyes vidékeihez kapcsolódva a középkorban különböző neumaírások léteztek: francia, olasz, német stb. írásfajták.

Forrás: <http://mek.oszk.hu/01900/01954/html/index569.html>

³ Notáció: A notáció a zenében a hangok, hangjegyek leírását, lejegyzését, ill. a hangjegyírás történetének tudományát jelenti. A ma használatos kottairás – melynek története évszázadokra tekint vissza – a zene három fő összetevőjét (dallam, ritmus, metrum) rögzíti. Forrás: <https://www.zenci.hu/szocikk/notacio>

⁴ Éneklőkanonok: a káptalan rangban harmadik tagja. Eredetileg a székesegyházi és a káptalani iskolában az ének és zene tanára. Az éneklőkanonok installálta (beiktatta, illetve helyére ültette a kórusban) az újonnan kinevezett kanonokokat, jelen kellett lennie az összes órán, ellenőriznie kellett a succentor és a karkáplánok munkáját. A felszentelendők énekből előtte vizsgáztak. Forrás: Magyar Katolikus Lexikon. <http://lexikon.katolikus.hu/E/%C3%A9nekl%C5%91kanonok.html> (2019. 07. 07.)

protestáns kultúrát a városban. Idővel megindult a katolikus restauráció is, lassan fejlődött a zenei élet, de a püspökség még sokáig Sümegen székel, mert Veszprémet a várórség lakta, illetve a püspök tartott az esetleges török támadásoktól. Az 1683-as újabb nagy ostrom, majd a Rákóczi-szabadságharc során 1704-ben a császári hadsereg megtorló akciója szinte teljesen elpusztította Veszprémet. Alig maradt a városban ép ház és 1-2 ezer lakos.

A szatmári békével 1711-ben az egész országban elindult az újjáépítés. Volkra Ottó püspök meghívására letelepült Veszprémben a piarista rend, kolostort és iskolát építettek, nagyon fontos szerepet vállaltak a város szellemi és kulturális felvirágoztatásában. A barokk kori Veszprém meghatározó püspökei Padányi Biró Márton és Koller Ignác voltak. Fellner Jakab építésszel együtt ők alakították ki a Vár mai arculatát. 1762-ben a pécsi püspökség példája alapján itt is megalakult a székesegyház ének- és zenekara, ekkor telepítették az első hivatásos zenészeket a városba, s kezdetét vette az ún. „szimfonikus egyházzene százada”. Az integráló, minden újat felkaroló és támogató erő változatlanul a püspökség volt. Az európai műveltségű főpapok külföldi útjaik során megismerték az európai műzenét, és városunkban is megteremtették kortársaik zeneműveinek bemutatási lehetőségét, részben további külföldi muzsikuskok letelepítésével, részben hiteles kották beszerzésével. A városban főleg az iparosok, a kereskedők és a zenészek között volt nagy a német, a cseh, a morva és később a zsidó származású polgárok aránya.

Kiváló muzsikuskok álltak a székesegyház zenei együttesének élén. A XVIII. század közepén például Istvánffy József, nagy tehetségű orgonista-karnagy, akinek fia Istvánffy Benedek a korszak legnagyobb magyar zeneszerzője lett. 1800 és 1832 között szolgált a székesegyházban a francia származású Kemény (Gemin) Ferenc, karmester, orgonista, akinek zenés miséi nyitányokkal, szimfóniatételekkel valóságos hangversenyélményt nyújtottak. A fizetett zenekar mellett megszervezte a működvelő zenészek közreműködését is. 1825-től vezették az előadott művek jegyzékét (Elenchus), így pontosan ismerjük a másfél évszázad alatt a veszprémi székesegyház kórusán elhangzott összes zenét. A Haydn, Mozart, Rossini művek előadása nagy zenei teljesítményt jelentett a káptalani zenekar részéről, de ugyanakkor ezek a tételek alaposan megnyújtották a mise időtartamát, és meglehetősen távol álltak a liturgia szellemétől is, amit úgy tűnik, ebben az időszakban elfogadtak.

Az első hangversenyek és a verbunkos hagyomány

Kemény Ferenc indította el a hangversenyéletet a templom falain kívül is. Az 1813-ban és 1816-ban az akkor még a várban lévő régi megyeháza dísztermében rendezett két részes óriás műsorok a „Musikalische Akademie” címet viselték. Ezeknek plakátjai ma már a magyar zenetörténet értékes dokumentumai. A műsor

magas nemzetközi színvonalat jelez, amely akkoriban jellemző volt Veszprém zenei életére. Többek között Beethoven III. „Eroica” szimfóniája, egy Mozart zongoraverseny, amelyet az akkor mindössze 9 éves Bezerédj Amália, Kemény Ferenc növendéke játszott, aki a korszak nagy tehetségű költőnője lett. Saját műveiket adták elő Heberle Antal csákány-játékos,⁵ a saját fejlesztésű akkoriban népszerű fafúvós hangszeren, és a híres hegedűs, Ruzitska Ignác. Ruzitska – a székesegyház országos tekintélyű karmestere – tanára volt a veszprémi születésű Ridley-Kohn Dávidnak, aki pedig a szintén itt született Auer Lipót mestere lett. Auer Lipót (1845–1930) hegedűművész, zenepedagógus mindmáig ható, világhírű hegedűiskolát teremtett Szentpétervártól New Yorkig.

Fontos szerepe volt Veszprémnek a verbunkos történetében. Ez a nemzeti érzéseket hordozó, ekkor még a magyarság ősi zenéjének ismert stílus gyorsan terjedt a hazafias érzelmű, politikailag legaktívabb köznemesség ünnepein, táncestélyein, megyebálokon. Ruzitska és a Pápán működő vármegyei ügyvéd, a református(!) Kocsi Sebestyén Gábor 1823–1832 között létrehozta és működtette a Veszprémvármegyei Zenetársaságot, célul tűzve ki a magyar zeneművek közrebocsátását. Eredmény a verbunkos zene egyik legjelentősebb kottasorozata lett, a „*Magyar Nóták Veszprém Vármegyéből*”, amely 15 füzetben 135 dallamot adott közre, Ruzitska Ignác által fortepianóra alkalmazva. A gyűjteményben a képzett muzikusok: Bihari János, Csermák Antal, Lavotta János, Rózsavölgyi Márk és Ruzitska művei mellett találunk kompozíciókat aljegyzőtől, vármegyei birtokostól, egyetemi hallgatótól, orvostól is. Ez azt jelenti, hogy a verbunkos széles társadalmi bázissal rendelkezett, mindenekelőtt a köznemesség és a városi polgárság körében. A Vármegyei Zenetársaság karolta fel a morva származású zseniális hegedűs, zeneszerző: Csermák Antal emlékét is, akinek rövid, hányattatott élete itt Veszprémben ért véget.

⁵ Sétapálcába épített furulya. Maga a név: „Csakan”, „Tsákány”, ritkábban „Tsharkan” a magyar vagy török, vagy szláv eredetű szavakból, valamint a szerszámként, esetleg fegyverként használt eszköz nevére, a csákányfokosra utal. Mátray Gábor szerint (Tudományos Gyűjtemény, 1829. II.) „*a csákány flauta, a mi időnknek magyar találmánya*” Forrás: Kacsur Andrea: Adalékok a csákány 1850 utáni történetéhez. Diplomadolgozat, Miskolc. 4. A *Zenei Szemle* 1928. számában olvasható: *E hangszeret először 1808-ból láttam hirdetve a Wiener Ztg.-ban (Okt. 1.): Heberle (Ant.) Fantasie pour le Csákán ou Floute Douce. Egy a veszprémi székesegyházban talált műsor szerint éppen Heberle a felfedezője: (Veszprém 1816. május 28.) „Variationen für den ungarischen Csákány mit Begleitung des ganzen Orchesters gesetzt, und gespielt, von dem hier anwesenden Tonkünstler Herr Anton Heberle”. A csákány az egykorú irodalomban, mint specifikus magyar hangszer szerepel. Lásd: Major Ervin: Bihari János. *Zenei Szemle*, 1928. január–február. 119. jegyzet. 22. Lásd még: Brockhaus–Riemann: *Zenei Lexikon*. A magyar kiadást szerk.: Boronkay Antal. I. köt. Zeneműkiadó, Bp., 1983., 379.*

A Harmónia

A fúvószene hagyománya a XVIII. századig nyúlik vissza, amikor a rezidenciális⁶ szimfonikus zenekarok mellett mozgékonyabb, csak fúvósokból álló, a mai katonazenekarok elődjének tekinthető együttesek születtek. A veszprémi zenekart Harmónia néven a XIX. század elején említik, ám mivel a székesegyház zenészei az ottani hangszereiken játszottak, ez gyakorlatilag a székesegyházi együttes részeként működött. A repertoárjegyzékben találunk példát a fúvószenekar templomi szertartáson való közreműködésére is, de feltehetően felvonulásokon, népünnepélyeken vagy egyéb társadalmi eseményeken is szolgálatot teljesített. Az 1860-as évek elejéig tudunk a Harmónia működéséről.

Változó történelem, változó zenélési gyakorlat az egyházban

Az 1848–49-es esztendőkből – hasonlóan az egész országhoz – Veszprémben is szólt a Rákóczi-, Kossuth- és Klapka induló, a szabadságharc leverése után azonban teljesen új korszak kezdődött. Bár a Székesegyházban még hangzottak el zenekaros misék, de fokozatosan előtérbe került a katolikus egyház zenei reformja: a ceciliánus⁷ mozgalom által szorgalmazott, gregorián-alapú, egyszerűbb, főként vokális zenélés.

Veszprémben legtöbbet Behm József orgonakíséretes choral-miséit énekelték, amelyek követték ezt a zenei stílust. A szimfonikus zenekar visszafejlődött, a támogatásukat megszorították, a legjobb muzsikuskok máshol keresték a boldogulást.

A püspökség ekkor már nem kívánta felvállalni az európai zene és a városban meglévő lehetőségek integrálását. Néhány évig működhetett a káptalani zeneiskola, de azt is megszüntették. A Székesegyházban Ritter Lőrinc karnagysága idején ment végbe az egyházzenei reform. Pendli István karkáplán vezetésével gregorián kórust alakítottak, amely az 1938-as budapesti Eucharisztikus Világkongresszuson már Anty Illés teológia tanár vezetésével énekelhetett. Brodszky Ferenc, az 1916-tól működő városi zeneiskola akkori igazgatója Czapik püspök felkérésére 1941-ben tervezetet készített egy székesegyházi fiú-énekiskola felállítására, amit azonban a székeskáptalan anyagi okokból nem tartott megvalósíthatónak.

⁶ Rezidenciális: vagyis hivatalos zenekarok.

⁷ Cecilianizmus: Szent Cecíliáról elnevezett egyházzenei reformmozgalom. A XV. század óta Szt. Cecíliát az egyházi zenészek védőszentjeként tisztelik a katolikus hívők. A cecilianizmus eredményeként szélesebb körben ismerték meg a hívek a gregorián éneket, új kiadásokban jelentek meg a XVI. század vokális mesterművei.

Forrás: Magyar Katolikus Lexikon. <http://lexikon.katolikus.hu/C/cecilianizmus.html> (2019. 07. 07.)

A Székesegyház zenei működésének még egy említésre méltó korszaka volt a XX. században, amely Horváth Cirill cisztercita pap és tanult egyházkarnagy, zeneszerző munkásságához kötődik. 1945-től újjászervezte az énekkart, amelyből az egyházi szolgálat mellett kinőtt egy 80 fős kitűnő vegyes kar. Veszprémi Kórus néven 1948-ban nagy sikert aratott az Országos Centenáriumi Dalosfesztiválon. A „fordulat éve” utáni politika ismét elsorvasztotta a Székesegyház zenei életét, amely csak az utóbbi évtizedben kezd ismét jelentősebbé válni.

A világi zene kibontakozása Veszprémben – A kiegyezéstől a háború végéig

A veszprémi polgári zenekultúra az egyházi zene oldalhajtásaként virágzott ki. Jó alapot adott hozzá az iskolai oktatás, serkentette a város polgárságának zene iránti igénye, és az egyesületi élet térhódítása. A polgári életforma kialakulásának az 1867-es kiegyezés utáni társadalmi viszonyok különösen kedveztek. Polgári énekkarnak tekinthető együttest, dalárdát Mátrai László székesegyházi karnagy vezetett először az 1870-es években. 1893-ban a Zenekedvelő Egyesület karnagya lett, fel léptek az 1887-ben átadott új Megyeháza nagytermében és vidéken is.

A Rákóczi-szabadságharc bicentenáriumán (1903) hazafias mozgalom indult Rákóczi emlékének ápolására, megmozdult a polgárság, országszerte ünnepélyeket rendeztek az iskolák, egyesületek. Veszprémben ekkor alakult a Rákóczi-dalkör, Gaal Sándor énektanító vezetésével. Később Veszprémi Dalegyesület néven bekapcsolódott az országos dalármozgalomba,⁸ a versenyeken többszöri első helyezést után 1927-ben Szegeden a legmagasabb országos elismerést, az uralkodó által alapított Királydíjat is elnyerte. Előadói stílusában az európai „Liedertafel” hagyományt követte. A dalegyesület egy kisvárosi polgári egyesület társas életének hagyományai szerint működött. Mint férfikar, jogászok, tisztviselők, papok, pedagógusok és iparosok köréből verbuválódott. A tagság idővel annyira bővült, hogy útjára indította a polgáridalárdát, majd az iparosdalárdát. Az iparosság jól szervezett, öntudatos közössége volt a város társadalmának, a városi színházban kiváló színi előadásokat és elegáns iparosbálokat is rendeztek.

A hangszeres zenei életet a városi zeneiskola megalapítása (1916), a Veszprémi Kamarazene társaság megszervezése (1918), és a Veszprémi Szimfonikus Zeneegyesület (1933) életre hívása igyekezett megszervezni, fellendíteni. A század első felének legjelentősebb muzikusai áldozatos közösségi és igényes zenei munkát végeztek: Kecskeméthy Margit, Orsolya Mária, ifj. Farkas Ernő, Gaal Sándor, Kecskés Lajos, Brodsky Ferenc, Révfy Géza, Balogh István, Rhosóczy Rezső, Pekárdy Pál, Endrődy Alfréd, Fejérdy István.

⁸ A templomi kórusokból, a református „kántusokból”, a zeneegyleti karokból nőtt ki a XIX. század második felében felvirágzott énekkari vagy korabeli nevén *dalármozgalom*.

A virágzó dalármozgalmat, a hangszeresek összefogását, értékes munkáját a világháború, és az azt követő évek társadalmi és kulturális változásai megtépázták, átalakították.

Újjáépítés – a szocializmus éve

A II. világháború után a zeneélet lassan talált magára. Hermann László székesfehérvári zenekonzervatóriumi tanár 1948-ban írt hivatalos jelentéséből egyebek között a következőket tudjuk meg:

„A város lakosainak száma 21.000. A vármegye területén szívesen kultiválják az éneket és a zenét. A Szabadművelődési Felügyelőség az 1947/48-as szezonban Veszprém zeneéletét a tehetségkutató versenyek(!) megrendezésén kívül 1.303 forinttal segítette. A Veszprém vármegyei népdalgyűjtésről felvilágosítást tudnak adni (két név) a Kelet-Európai Tudományos Intézet Néptudományi Osztályán. A városi zeneiskola jelen iskolai évvel fejezi be fennállásának 14. esztendejét. Beírt növendékeinek száma: 180. Énekes, zongorás, hegedűs, a tanári kar 5 főből áll. Az intézet az átszervezésre megérett.

Veszprémben jelenleg 3 énekkar működik: Iparosdalárda, 50-60 fővel, Veszprémi Kórus (vegyeskar) kb. 50 fővel, és az egyházközségi vegyeskar 15-20 taggal. Az ifjúsági kórusok közül kiváló teljesítményt nyújtanak az Angolkisasszonyok és a Szt. Vince Irgalmas Nővérek tanintézetének lánykarai (a Kék Madár énekkar Mater Szcucynsky) és a Piarista Gimnázium diákkara (Balogh Ferenc igazgató vezetésével). A városi színház üzemképes. Hangverseny céljára hasznosíthatják a színházat. Hangversenycélra még nagyszerűen megfelel a Ranolder-intézet 460-500 személyt befogadó terme. A városban működő és kb. 26-28 tagot számláló zenei együttes inkább csak kiszélesített szalonzenekar. Endrődy Alfréd rk. tanító ügyesen vezeti. Kétségtelen, hogy együttesének 12-14 olyan tagja van, akik a máris erősen szorgalmazott veszprémi szimfonikus zenekarnak bizonyára erősségei lesznek. A karvezető figyelmét haladóbb szellemű irányzatra felhívtam és kértem, hogy a szalonzenekari mezőny likvidálását kezdje meg.

Végül legyen szabad megjegyezniem, hogy Veszprém városa és környéke megértő készséggel és áldozathozattal várja zenei életének átállítását.” (Székesfehérvár, 1948. június 6-án)⁹

Innen indult tehát Veszprém zenei életének újabb felvirágzása.

1953-ban az országban Kecskemét után másodikként megalapították a Kodály zenepedagógiájára épülő Ének-zenei Általános Iskolát, alapító karnagya Nagy Lídia volt. 1955-től Szilvásy László igazgató irányításával folytatta munkáját a városi

⁹ ARANYKÖNYV 2006, 230–232.

zeneiskola, amely ekkor vette fel Csermák Antal nevét. Hamarosan megszokszorozták a tanári kar létszámát, megszervezték a megyebeli gyermekek zenetanulásának területi elosztását.

1956-ban friss zeneakadémiai diplomával tért haza városába Zámbó István karnagy, aki azonnal szervezni kezdte a város ének- és zenekarát. Megszólította a dalárdák még meglévő tagjait, a Veszprémi Kórus tagjait, volt piarista iskolatársait és zeneiskolai kollégáit. A zeneiskola igazgatója, az ének-zenei alapítója, Délczeg Béla az akkoriban működő Tűzoltózenekar vezetője, és Brusznai Árpád a néhány éve szervezett városi pedagóguskórus vezetője mind mellé álltak. 1956. szeptember 25-én az ünnepélyes alakuló közgyűlésen 76 személy írta alá a belépési nyilatkozatot, ezzel megalakult Veszprém Város Ének- és Zenekara. Gaal Sándor, a veszprémi dalostársadalom nagy öregje meghatott szavakkal adta át a karnagyi pálcát fiatal kollégájának, Zámbó Istvánnak.

Az együttes szervezeti felépítése hasonló volt a korábbi egyesületi szerveződéshez, de önálló gazdálkodással az államszocializmus keretei között nem rendelkezhetett. Fenntartóként először a város művelődéséért felelős színház, majd a mindenkori városi kultúrház, illetve megyei művelődési központ volt kijelölve. A művészeti vezető mellett a fenntartó által fizetett szakemberek segítették a zenei munkát, de volt az együtteseknek a tagság által választott társadalmi vezetősége is, akik a közösségi élet szervezéséért voltak felelősek. A szimfonikus zenekar „fél-hivatásos” rendszerben dolgozott, a hangszeres muzsikuskok főállásuk kiegészítéseként zenekari próbapénzt is kaptak. A művészeti vezető Zámbó István mellett meghatározó szerepe volt a koncertmesternek, amely feladatot a kezdetektől Káté István hegedűtanár, később a zeneiskola igazgatójaként is lelkesen látta el. A művészeti csoport társadalmi helyzetének, történelmi korszakra jellemző politikai vonásait, történéseit részletesen olvashatjuk a kórus 40. évfordulóra kiadott, jubileumi évkönyvében¹⁰ dr. Papp Sándor, egykori elnök cikkében: „*Veszprém Város Vegyeskara mint társadalmi szerveződés*” címmel.

Hatalmas hazai és nemzetközi sikereket elérve 25 éven át vezette a testvér-együtteseket Zámbó István. Kultúrtörténeti kuriózum az arezzoi kórusverseny három első díja, amely 1965-ben a Kodály szellemében újjáépített magyar kóruskultúrát és zenei nevelést egy csapásra világhírűvé tette. Az ének- és zenekar különálló saját repertoárt épített, de ugyanolyan súllyal vezették be közös előadásban a hangversenyéletbe az oratóriumokat is. A megye zenei életében kiemelkedő, kezdeményező és ösztönző szerepet játszottak, az Országos Filharmónia, mint hangversenyszervező intézmény teljes ifjúsági bérletsorozatokat és felnőtt hangversenyeket bízott az együttesekre. A zenekar 1965-től a két évente megrendezett országos kamarazeneka-

¹⁰ NÉGY ÉVTIZED 1996.

ri fesztiváloknak volt házigazdája, itt találkoztak a kortárs zeneszerzők az ország legjobb zenekaraival. Számatalan ősbemutató helyszíne volt Veszprém ez időben. Fontos kapcsolatépítés történt az európai énekkarok háború után született nemzetközi szövetségével, az Europa Cantattal is, amelynek keretében még a „vasfüggöny mögött” két nemzetközi Éneklő Hetet rendezett Veszprém (1968-ban és 1971-ben). A hatalom képviselői szerint azonban ezek túlságosan jól sikerültek, azaz veszélyesen szélesre tárták a kapukat, így a következő nemzetközi fesztivált már csak a rendszerváltás után rendezhette meg a kórus.

Veszprém Város Ének- és Zenekara negyedszázados töretlen sikorsorozatának Zámbo Istvánnak 1982-ben, a fővárosba történt távozása vetett véget. Ennek közvetlen előzménye volt egy be nem váltott kultúrpolitikai ígéret az általa eltervezett „Zeneház” alapításáról, amely Veszprém zenei iskoláit és együtteseit egy professzionális szervezeti egységbe foglalta volna. A terv része volt a zeneművészeti szakközépiskola megnyitása is, amit szintén későbbre halasztott a kultúrpolitikai felsővezetés. Zámbo István távozásakor az énekkar és zenekar útjai különváltak, Katona Tibor karnagy vette át a kórus művészeti vezetését, a zenekar karmestere néhány évig Németh Gyula, majd pedig Jármay Gyula volt.

Röviden szóljunk a nagy együttesek mellett ez időben működő egyéb zenei műhelyekről is. 1958-ban Nagy Lídia alapította a Veszprémi Munkáskórust, amelyet öt évvel később Kollár Kálmán hegedűtanár-karnagy vett át. Liszt Ferenc Kórustársaság néven majd fél évszázadig énekeltek a keze alatt dalosai, rengeteg hazai és nemzetközi sikert elérve. Kórusfesztiválokat szerveztek, nagy odaadással adták elő és vették lemezre a veszprémi Székesegyház feltárt kottatárának kincseit, egészen Kollár Kálmán 2012-ben bekövetkezett haláláig.

A Liszt Kórusból 1977-ben vált ki, és nagyon szép életutat járt be a 35 éven át működő Hóvirág Énekegyüttes. Rostetter Szilveszter, Nyíró Gábor, majd Hajnóczy Miklós vezették a kamarakórust, igényes, magas szintű kamaraéneklést mutattak be minden koncertjükön, turnéikon és lemezeiken is. Az összetartó éneklő baráti társaság 2012-ben lépett utoljára színpadra.

A kórusélethez szorosan hozzátartoztak az iskolai és ifjúsági kórusok. Kodály és növendékeinek országosan megszervezett munkája nyomán minden(!) iskolában nagy létszámú énekkar működött. Elindultak az Éneklő Ifjúság találkozók, a KÓTA (akkor: Kórusok Országos Tanácsa) rádiófelvételeket, minősítő versenyeket rendezett külön kategóriákban: a normál- és ének-zenei iskolák együttesének, valamint a középiskolásoknak. Veszprémben az ének-zenei gyermekkara Rohonyi Katalinnal, és a Dózsa iskola „normál” osztályosainak kórusa Csaby Csaba karnaggal voltak rendre a legsikeresebbek. De volt kiváló leánykar a Kállai Egészségügyi Szakközépiskolában, a Közgazdasági Szakközépiskolában is, és vegyes-kar a Lovassy Gimnáziumban. Ebből nőtt ki a Tóth Mária énektanár, karvezető által kinevelt Dowland Kamarakórus, majd később a Bel Canto énekegyüttes. Szintén a Lovassyból

indult az éneklő és citerázó legények együttese a „Virtus”, amely lemezt adott ki és a KÓTA népzenei díját is elnyerte. A Vegyipari Egyetemen is a kezdetek óta volt énekkar, első vezetője: Zsírosné Pásztor Klára énektanár alapította meg a veszprémi énekkarok évenkénti találkozóját, a Tavaszi Éneket. 1969-től évtizedeken át az egyetemi kamarakórus rendezésében minden tavasszal találkozót tartottak a város énekkarai. Ma a Pannon Egyetem kamarakórusát Veres Györgyné Petrőcz Mária vezeti.

1983-ban a megyei tanács megalapította a régóta tervezett zeneművészeti szak-középiszkolát. Eleinte a Lovassy Gimnáziumban kaptak helyet, aztán önálló épületbe költözhetett az iskola a Völgyhíd térre. Számos kiváló hangszeres tanár költözött ekkor a városba, a fiatal muzsikusoknak zenekarai, kórusai alakultak, akik rendszeresen megjelentek a város hangversenyein előadóként is.

Veszprém zenei életéhez mindig hozzátartozott a fúvószenekar. 1970 körül alakult az Erkel Ferenc Városi Fúvószenekar Fehér József kürtös vezetésével, aki a szimfonikus zenekarban is játszott. Rövid ideig a balatonfüredi Adorján József, majd 1978-tól a fiatalon Veszprémbe került Szuromi Miklós lett a karnagy. Az állami, társadalmi ünnepek, koszorúzás, térzenék állandó szereplői voltak. A városi művelődési központ fenntartásában működtek egészen a veszprémi Légierő Zenekar 1985-ben történt megalapításáig. Ekkor az Erkel Ferenc Fúvószenekarra már nem volt szükség. Működött viszont az 1975-ben Környei János által alapított, zeneiskolás fiatalokból álló Veszprémi Ifjúsági Fúvószenekar, amelyet 1982-től szintén Szuromi Miklós vezetett, sok sikerrel, egészen a 40. jubileumig.

A professzionális hangversenyéletet Veszprémben is az Országos Filharmónia szervezte. A helyi muzsikusok szerepeltetése mellett eljutottak ide is Magyarország legnívósabb zenekarai, hangszeres szólistái. Miként a mai napig, külön bérletsorozatot szerveztek az iskolásoknak és a zenekedvelő felnőtteknek. A reprezentatív nagy koncertek az Egyetem Aulájában kaptak helyet, kiváló akusztikájú, nagy térben. 1973-ban adták át a művelődési központ Dózsa György úti épületét, ennek színháztermében is rendszeresen voltak hangversenyek, bár ott az akusztika sokkal kellemetlenebb volt. A rendszerváltásig Veszprém diplomái semmilyen módon nem vettek részt a hangversenyéletben, még a legnépszerűbb karácsonyi műsorokat is világi helyszíneken kellett rendezni.

Veszprém zenei élete a szabad Magyarországon – 1989-től napjainkig

Ezen történeti tanulmány összeállítója, mint karnagy éppen a rendszerváltás hajnalán, 1989 januárjában került Veszprémbe, egy ekkor még különlegesnek számító

karnagyi pályázat eredményeképpen, amit Veszprém Város Vegyeskara írt ki. Innentől szem- és fültanúja a város gazdag, de igen változékony zenei közéletének. A mindnyájunk számára izgalmas történelmi időszak sok meglepetéssel és bizonytalansággal járt, ami a zenélés anyagi és szervezeti körülményeit is illeti. Még pár évig „lendületből” dolgoztak az iskolai együttesek, szerveződtek a hangversenyek, de már „beszűrődött a szabad világ hangulata”: van praktikusabb elfoglaltság is a zenélésnél. A sorozatos oktatási reformok eredményeképpen az iskolákból néhány év alatt az énekléssel együtt eltűntek az énekkarok is. A hivatásos zenei életet pedig kitétték a szabad piacra: nincs pénz a fenntartásra, mindenki álljon meg a lábán, adja el a produkcióját, vagy találjon hozzá szponzorokat.

A meghatározó zenei műhelyek és a város kapcsolata

Veszprém Város Vegyeskara az 1982-es és 1989-es karnagyváltások megrázkódásai után hamar talpra állt. A szimfonikus zenekarral együttműködésben még mindig rendszeresek az oratórium hangversenyek, karácsonyi koncertek az egyetemen és önálló a cappella¹¹ műsorok, most már a város templomaiban is. Lassanként kinyílt a világ, el lehetett kezdeni nagy terveket szőni. Ilyen lett az Europa Cantat 3. Nemzetközi Éneklő Hét Veszprémben 1992 nyarán, ahová Erdélyből, Észtországból, az újraegyesült Németországból, Amerikából és még számtalan országból érkezett a mintegy ezer dalos. A vegyes kar sok év után újra elfoglalta a helyét a nemzetközi kóruséletben. A demokratikusan választott új magyar parlament egyik első törvénye az egyesületi törvény visszaállítása volt, így újra lehetőség nyílt az ún. civil közösségek önállósulására. A vegyes kar 1992-ben az elsők között jegyeztette be a Baráti Kör Egyesületét, amely aztán alapja lett az 1997-ben megtörtént teljes leválásnak az akkor már nehézkesen működő fenntartó-fenntartotti kötelékből.

Ebben az időben alkotta meg a város új önkormányzata a művészeti élet támogatására szolgáló „kiemelt művészeti együttes” státuszt, amely külön szabályzat alapján minden évben meghatározott városi támogatást nyújt az eleinte 4, most már 5 művészeti együttesnek. (Mendelssohn Kamarazenekar, Veszprém Város Vegyeskara, Liszt Ferenc Kórustársaság, Veszprém-Bakony Táncegyüttes és a Gizella Nőikar) Az önkormányzat ennek ellentételezéseként minden együttestől kér városi jelenlétet, ún. szolgálatokat, így a város reprezentatív művészeti megjelenését a művészeti csoportok biztosítják. Ez a rendszer országosan is különleges és elismerésre méltó, azt jelzi, hogy Veszprém város vezetése felelősséget vállal a művészeti élet létfeltételeinek megteremtéséért.

¹¹ Az „a cappella” elnevezés hangszerkíséret nélküli többszólamú kórusműre, annak előadásmódjára, illetve előadóira egyaránt utalhat. Eredetileg csak polifon egyházi zenére alkalmazták, ma főként hangszeres kíséret nélküli énekkari előadásmódot jelöl.

1997-től tehát Veszprém Város Vegyeskara egyesületként önálló gazdálkodást folytat: tagdíjat szed, támogatásokat fogad, szervezi a programokat a „koncertélet piacán”, bevételt teremtve. Az egyesület legfőbb tisztviselői – az elnök: jelenleg Bélafi László (aki a mostani karnagy 1989-ben történt megválasztása óta mindvégig az első ember volt a kórus társadalmi vezetőségében), – a gazdasági vezető és az elnökség további tagjai. Az ügyvezető titkár, a karnagy és az állandó korrepetitor gyakorlatilag az egyesület alkalmazottai. A kórus most is meghatározó szerepet tölt be a város és a megye zenei életében. A székhelyét a 2013-ban átadott Hangvillába helyezte, amelynek rezidens együttese. 2002-ben megalapította az utánpótlást nevelő ifjúsági vegyes karát (VVV Vokál), 2016-ban az autentikus népdaléneklés tanítására a Dúdoló Népzenei Műhelyt. A mintegy 70 tagból álló vegyes karnak – különböző kórusformációkban is – évente összesen 15-20 fellépése van, önálló és nagyzenekaros oratórium-koncerteket, zenei előadásokat, fesztiválokat szervez, utazik országon belül és kívül is.

Még egy dolog, ami valószínűleg kuriózum a vegyes karnál: a dokumentáció. Már az alapítástól kezdve olyan mélységű és minőségű dokumentum-gyűjtemény birtokosa, amelyből 10 évente különleges értékű, kultúrtörténetileg is jelentős jubileumi évkönyveket ad ki, most legutóbb a 60. jubileumára.¹²

A testvér-együttes Veszprémi Szimfonikus Zenekar élete nem alakult ilyen kedvezően. 1985-ben a zenekar fiatal tagjai Kováts Péter vezetésével kiváltak és megalapították a Veszprémi Vonóegyüttest, amely néhány év múlva a Mendelssohn Kamarazenekar nevet vette fel. A megmaradt szimfonikus zenekar továbbra is a városi művelődési központ fenntartásában működött, de új lendületet nem tudott venni. A fővárosból ingázó karmester nem érezte eléggé sajátjának az együttest, belső szervező erő nemigen volt, a művészi konkurencia pedig nagy lett a fiatal, mozgékony és nagyon magas színvonalú vonós együttesrel. Talán úgy fogalmazhatnánk, hogy a szimfonikus zenekar egyfajta pénzügyi és szervezeti végelgyengülésben, 1994 elején csöndben megszűnt.

A Mendelssohn Kamarazenekar több mint három évtizede élvonalbeli együttes Magyarországon. A szervezeti formája egyesület. A város kiemelt művészeti együttese, és mint professzionális együttes részesül a nemzeti és kiemelt zenekarok központi költségvetési támogatásából is. Évente 50 hangversennyel meghatározó a jelenlétük a Veszprém megyei koncertéletben, állandó szereplők az ország és Európa koncerttermeiben. 2013 óta a zenekar a Hangvilla rezidens együttese, bérleti hangversenysorozatai vannak, kb. 660 állandó hangverseny látogatóval. 2015 nyarán rendezte meg az első Auer Hegedűfesztivált, amely nyaranta a vonószene világhírességeit hozza Veszprémbe.

¹² A HATODIK ÉVTIZED 2016

A Liszt Ferenc Kórustársaság hamarosan szintén 60 éves múltra tekinthet vissza. A kb. 30 énekesből álló vegyes kar szintén kiemelt művészeti együttese a városnak, egyesületként működik. Kollár Kálmán halála után énekesei együtt maradtak, rövid ideig Vinczeffly Adrienn volt, majd 2014 óta Kővári Péter fiatal orgonista-karnagy lett a kórus művészeti vezetője. Folytatják az évtizedek óta hagyományos hangversenyeket a Székesegyházban, az új karnaggal ismét minősítő hangversenyeken vesznek részt, folytatják a lemezkiadások sorát, ismét megrendezik a Romantikus kóruszenei fesztivált.

A legfiatalabb kiemelt zenei együttes a mintegy 20 énekest számláló Gizella Nőikar, 15 éves jubileumot ünnepelt ebben az évben. Karnagya Borbásné Gazdag Gabriella, aki korábban a zeneművészeti szakközépiskola tanáraként is szép sikereket ért el a Reneszánsz Kamarakórus és a Leánykar vezetésében. A Gizella Nőikar értékes színfoltja a veszprémi hangversenyéletnek, a repertoárja színes, sokféle rendezvényen alkalmazható. Megmérettek már minősítésem és versenyeken is, szép eredménnyel, képviselik a veszprémi kóruskultúrát az országban és külföldön is.

Kicsiny, jelenleg még útját kereső formáció az Opusz Énekegyüttes, néhány éves fennállásuk óta több önálló műsorral mutatkoztak be. Jelenleg Kővári Péter a művészeti vezetőjük.

A veszprémi hangszeres együttesek közül kitűnik még a Légierő Zenekar, amely a honvédség fontos eseményeinek szolgálata mellett a nemzeti és egyházi ünnepeken is rendszeres szereplő. Karnagya Katona János alezredes, aki egyformán szívén viseli az értékes katonazene, a nemzeti egyházi ének és a modern fúvószeneművészet előadását is. A professzionális együttesnek „Big Band” formációja is működik, amely a dzsessz stílusáig is elvezeti a fúvószene hallgatóit.

A Veszprémer Klezmer Band kiváló amatőr muzikusokból álló autentikus zsidó népzenei játszó négy tagú együttes. 1995-ben alakultak, az eltelt két évtizedben komoly ismertséget szereztek a hazai zsidó kulturális és népzenei körökben, de számtalan külföldi turnén is részt vettek. Rendszeres résztvevői Veszprém hagyományörző kulturális eseményeinek.

Egyházzene Veszprémben a XXI. század elején

A szocializmus évtizedeiben gyakorlatilag elsorvadt a valaha európai rangú egyházzenei gyakorlat városunkban. A katolikus szentmiséket néhány kivétellel igen gyenge kántori szolgálat látta el, és nem volt jobb a helyzet a protestáns templomokban sem. Jelentősebb egyházi énekkar nem volt.

A rendszerváltás éveiben dr. Balázs Pál a teológiai oktatás újjászervezése mellett azonnal nekilátott, hogy az egyházzene is fiatal munkatársakat képezzenek. Megalapította a hittudományi főiskolán a Musica Sacra szakot, ahol 1992-től min-

tegy tíz éven át folyt egyházzenei, karnagy- és énektanári képzés. Bár az érsekség anyagi okok miatt ezt a szakot beszüntette – csak kántorképző tanfolyamokat szerveznek –, Veszprémben mégis profitáltunk belőle, mert több kiváló képességű muzsikus maradt itt egyházi és egyéb pedagógiai munkát végezni.

A Székesegyház zenei élete az utóbbi tíz évben kezd ismét fellendülni, mert a plébánia vezetője Nagy Károly kanonok zenét szerető és támogató lelkipásztor. Zsilinszky Cecília a kántor-organista, aki nemcsak a misék magas szintű szolgálataival, hanem a Szent Mihály kórus megalapításával, nevelésével is sokat tesz az ősi egyházi központ szertartásainak méltó színvonalához. Rendszeresen rendeznek egyházzenei koncerteket a város együtteseinek közreműködésével, orgonaesteket, templomi kórusok találkozóit, és befogadnak minden Veszprémben muzsikálni érkező vendéget, aki a történelmi helyszínen a szent zenét szeretné megszólaltatni. Az ínséges évtizedek után ismét érezhető, hogy a bazilika a veszprémi egyházi élet szellemi és művészeti központja.

A többi katolikus templomban is működnek liturgikus kórusok, változó életkorú, általában diplomás értelmiségi énekesekkel és diákokkal. A legmagasabb zenei színvonalon a Regina Mundi templom Scholája működik, amelyet Rostetterné Nagy Rita karnagy vezet évtizedek óta. A felnőtt fiatalok mellett a Szilágyi Keresztény iskola gyermekei is itt ismerkednek meg a liturgikus szolgálattal. Idősebb hölgyekből áll a Magyarok Nagyasszonya templom kórusa, amelyet a szintén Veszprémben tanult Kondor Kolos kántor vezet. A Szent László templom énekkara az utóbbi időben az egyházzene fiatalosabb vonalát képviseli, vezetőjük Csóka Richárdné.

A Szent Margit templom régebben nagy létszámú kórusa ma csak az egyszerűbb liturgikus szolgálatot látja el. Nagyszerű koncertéletet szervez azonban a templom organistája: Rostetter Szilveszter, aki 12 éve minden nyáron „Orgonavarázs” címmel szerkeszt hangversenysorozatot. Maga is rendszeresen ad orgonakoncerteket itt-hon, de elismert organista országszerte. Az elmúlt évtizedekben erős szellemi és pedagógiai kapcsolat fűzi lengyel katolikus egyházzeneészekhez, maga is tanít Krakóban, erősek a lengyel-magyar organista és kóruskapcsolatok. Rostetter Szilveszter aktív muzsikusi munkája mellett említésre méltó zeneszerző is! Egyre többen énekelik kórusműveit, és nagy sikerűek a Szilágyi Harangegyüttes számára írt kompozíciói is.

A protestáns templomainkban kisebb a közösség és a zenei lehetőségek is. Az evangélikusoknál az istentiszteletek méltó szolgálatát Kiss Szilvia kántor látja el, aki a nagyobb ünnepekre alkalmi hangszeres és énekes közreműködőkkel állítja össze a zenei programot. Minden évben március 21-én, Bach születésnapján összegyűlnek a város muzsikusai és kantátákból, korálokból hangversenyt adnak a zene óriásának tiszteletére.

A két református templomunkban is csak alkalmi egyházzenei szolgálatok van-

nak, de több lelkes muzsikus is van a városban, akik ezt szívügyüknek tekintik, mint Veres Györgyné Petrőcz Mária énekművész, karnagy és Dóczi Péterné nyugalmazott zongoratanár. 26 éve folyik Pápán a kántorképzés, az ott tanuló fiatal zenészek gyakran szolgálnak a veszprémi gyülekezetekben.

Az iskolai zene helyzete

A gyermekek zeneoktatásának változatlanul két intézmény a legfontosabb központja, az ének-zenei általános iskola – ma a Simonyi Zsigmondról elnevezett iskola egyik tagozataként működik –, és a Csermák Antal Zeneiskola. Az ének-zene tagozat helyzete a rendszerváltás után megrendült, ekkor költöztették el a belvárosból az egykori Kiss Lajos Általános Iskolába. Ám mivel itt szép környezet és változatlan szakmai ügyszeretet fogadta a gyermekes családokat, ezért a divat, hogy nem fontos az ének-zene, a tagozatot mégsem söpörte el. Minden évfolyamban van egy osztályra való diák, akiknek családjában fontos az éneklés és a művészetek aktív gyakorlása. Ez azért is megemlítené, mert Magyarországon a rendszerváltás óta tömegével szüntették meg az ének-zenei osztályokat az általános iskolákban! A tagozaton nagyon eredményes a Kicsinyek Kórusa – Baráth Péterné vezetésével. Jó színvonalú a Simonyi Gyermekkar – Mike Veronika karnagy irányításával, és általában is mondható, hogy Kodály elvei szerinti „jó és teljes emberek” kerülnek ki a zenetagozat osztályaiból.

A Csermák Antal Zeneiskola 100 éves lett. A fentebb sorolt statisztikai jellemzőket most újra számba vehetjük: jelenleg 874 növendéket 64 zenepedagógus tanít. A múlt eredményeit fémjelzi, hogy a mai tanárok közül 26 kolléga volt egykor az iskola diákja. Jelenleg a Veszprém belvárosi épületen kívül több külső helyszínen is tanítanak kollégák, néhány veszprémi iskolában, és távolabbi községekben, kisvárosokban. A klasszikus hangszerek közül – benne foglalva a magánéneket is, mint hangszer – 20 akusztikus hangszeren tanulhatnak a növendékek. A zeneiskola aktívan részt vesz, sőt fontos alakítója Veszprém zenei életének. Hangszeres tanszakai külön is rendeznek hangversenyeket, szólisták bármikor, bárhol szerepeltethetők, és együttese a legmagasabb szinten is képesek képviselni a várost. Komolyabb részletezés nélkül meg kell említenünk az 1997-ben Dóczi Péter által alapított, egy évtizede Demel Eszter irányítása alatt működő Gárdonyi Zoltán Ifjúsági Vonószzenekart, akik országos és nemzetközi megmérettetéseken is az élvonalban állnak. Zeneiskolai növendékek énekelnek a VVV Vokál ifjúsági vegyes karban is, akik szintén széles kapcsolatokkal rendelkeznek a kulturális palettán. Éppen újjászületőben van a Veszprémi Ifjúsági Fúvószzenekar, Zeitler Dénes fiatal katonazenész vette át a nevelésüket a nyugdíjba vonult Szuromi Miklóstól. Új szín az iskolában a népzene tan-szak, együttesük igen keresett lett a táncházak, szabadtéri népzenei programok, nép-

dalénekesek körében. A zeneiskolát gyakran képviselik a falakon kívül a magánénekes növendékek. A tanszak most nyugdíjba vonuló kiváló tanára Ötvös Károly. Neveléséből számtalan kiváló énekes szólísta született, akik operaházak és hangversenytermek művészei Budapesttől Londonig. Az énekesek mostanában teljes szcenírozott előadásokat is tartanak, tanáruk az új generációból: Ötvös Cseke Noémi. Mozgékony és változatos műsorral rendelkezik az Írisz Kisegyüttes, akik a fiatal kolléga Ruha Arnold vezetésével főként könnyűzenei számokat adnak elő akusztikus hangszeren.

Különleges történet lett az 1983-ban megalapított, nagy eredményeket elért Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola sorsa. Igazgatói névsora: Rostetter Szilveszter, Zámbo István, Rostetterné Nagy Rita és Kovács Péter, akik a legmagasabb színvonalon menedzseltek az intézményt. Mégis a rendszerváltozás utáni évtizedekben végbement demográfiai apály, a zenei képzés súlytalanabbá válása és a zenetanárok megélhetési gondjai összességében oda vezettek, hogy hosszú évek óta egyre kevesebb diák járt az iskolába, és egyre kevésbé lehetett megtartani a jó tanárokat a városunkban. Az 1980-as években országosan végbement „konzi-nyitási” hullám az ellenkező fázisba fordult, és ebben sajnos a veszprémi iskola az első lett. Még egy évfolyam tanul a zeneiskolával összevont intézményben, de új osztály már nem indul. A zeneiskola feladata lesz ezután – mint volt ez régebben – a zenei pályára készülő középiskolások tehetséggondozását végezni.

A város egyéb általános iskoláiban és középiskoláiban a zenei nevelés a minimális szinten működik. Kevés az éneklő gyermekcsoport, kórusnak nem is igen hívhatjuk őket. Gregorián schola működik az érsekség által fenntartott Padányi iskolában, itt a gimnazistáknak is van együttese. Jól működik a Lovassy Gimnázium kórusa, változó intenzitással a Vetési Gimnáziumé. A Lovassynak pár éve vonószzenekara is van, lelkesen dolgoznak Kebiszek-Zuber Éva hegedűtanár vezetésével. A középiskolásoknak két évente ad lendületet a Helikoni Ünnepek népszerű seregszemléje Keszthelyen.

Országosan is kuriózum a Veszprémi Középiskolai Oratóriumkórus. A rendszerváltás után lett lehetőség arra, hogy az 1956-os forradalomban vállalt vezető szerepe miatt mártírhalált halt Brusznai Árpádról méltóképpen megemlékezzen a város. Mivel a Lovassy Gimnázium tanára volt, aki a zenét is szerette és művelte, adódott az ötlet, hogy hangversennyel emlékezzenek róla. A Brusznai Alapítvány minden év januárjában koncertet rendez az egyetem aulájában, amelyen a város középiskoláiból erre az alkalomra verbuvált és betanított óriás vegyes kar énekel. Ez a munka a fiataloknak óriás élmény, az emlékezőknek pedig reménység a jövőben.

Teljesen új, különleges zenei jelenség a 2004 óta működő Szilágyi Harangegyüttes. Az Amerikából elterjedt műfaj nagyon népszerű a diplomásokban és hangversenytermekben is. Albertné Balogh Márta énektanár vezetésével már két generá-

ciós a zenélő csoport, a középiskolás korúak egyre bonyolultabb műveket is elő tudnak adni. Nem véletlen, hogy Rostetter Szilveszter, orgonista, zeneszerző több művet is komponált számukra. A várostörténeti jelentőségű munkája volt, miután a veszprémi Tűztorony óra-zenéit a harangegyüttessel rögzítették, így minden idő-jelzésekora a Szilágyi iskolások bronz harangjainak muzsikáját halljuk az elkövetkező években!

A professzionális koncertélet és a fesztiválok

Amint évtizedek óta, most is az Országos Filharmónia a klasszikus zenei hangversenyek első számú rendezője. Bérletes sorozatai a Hangvilla 2013-ban történt megnyitása óta annak hangversenytermében zajlanak. A filharmóniai koncerteknek egy bizonyos városi értelmiségi kör a látogatója, nagyjából ez megegyezik a Mendelssohn-bérletek hallgatóságával. Mivel ezek a koncertek piaci áron fizetendők, inkább a 40 évesnél idősebb, tehetősebb polgárok veszik meg a bérleteket. Egyetemista diákot, sokgyermekes családot nemigen találunk. Kicsit más a helyzet a bérleten kívüli rendezvényekkel, ott a hallgatóság életkora sokkal változatosabb.

A Hangvillában működő Veszprémi Programiroda statisztikájából a következő derül ki: a klasszikus-zenei nagy hangversenyek száma évente 22-26 között van, ami egy hónapban átlagosan két hangversenyt jelent. Ennyire van is fizetőképes néző. Amikor torlódtak a hasonló jellegű rendezvények, azt valamelyik előadás nézőszáma már megsínylette. Még egy fontos adat: a Hangvilla megnyitása óta eltelt 3 és fél évben ezeket a hangversenyeket összesen 46 270 zenebarát hallgatta.

A legjellemzőbb rendező intézmények: Nemzeti Filharmónia, Mendelssohn Kamarazenekar, Veszprém Város Vegyeskara és a Veszprémi Programiroda.

Egy azelőtt kevésbé ismert, bemutatott zenei stílus felvirágzása látható Veszprémben és környékén azóta, hogy 2004-ben a zeneiskolába jött tanítani Nagy Csaba gitár- és lantművész. „Recercare – Régizenei Műhely” néven megteremtette a középkori és reneszánsz zene előadásának bázisát. Hamarosan csatlakoztak hozzá azok a hivatásos muzsikusok, akiknek szintén ez a zenetörténeti korszak áll művészetük fókuszában. Kallai Nóra gambás, Király Nóra hárfás, Vikman Pál, Suda Magdola énekesek és az Orlando Énekegyüttes, amely régóta a XVI. századi vokálpolyfónia előadása mellett kötelezte el magát. A Recercare hangversenyei már távolabbról is idevonzzák a régi zenét játszó muzsikusokat, és a hallgatóságot. A Veszprémvölgyben található Kolostorok és kertek csodálatosan felújított környezete hiteles helyszínt biztosít ennek a zenének. Már öt nyáron rendezték meg a Régi Zene Napokat, ahova a magyar régi zene játékosok és világnagyságok is örömmel eljönnek koncertezni. Az év többi időszakában a Dubniczay-palotában és a Balaton felvidék műem-

lék templomaiban is adnak zenés esteket. Évente kb. 30 fellépésük van, belépőjegyes koncertektől a jótékonyági eseményekig. Pályázatokból és eseti támogatásból szervezik az előadásait, amelyeknek már országos híre van. Különleges, értékes munkájukat 2016-ban a megyei Prima díjjal ismerték el.

Azt mondják: Veszprém fesztiválváros. Ebben a tanulmányban nem foglalkoztam azonban a könnyűzenei rendezvényekkel és fesztiválokkal. Ha a klasszikus zenét felmutató nagy rendezvényekre gondolunk, akkor is van miről számot adni, de ezek csak jóval kisebb hírnevet bírnak felmutatni a népszerűbb stílusokkal szemben.

Hosszú története van a kórusfesztiváloknak Veszprémben. A már említett Europa Cantat Éneklő Hetek (1968, 1971, 1992, 1996) után Veszprém Város Vegyeskara, a Városi Művelődési Központ önkormányzati és komoly pályázati segítségekkel a 2000. évtől kezdve „Vivace” címmel 11 alkalommal tartott nemzetközi kórustalálkozót. Ausztrália kivételével minden kontinensről(!) érkeztek kórusok. Bemutatták a világ dalainak örömteli válogatását, hiszen ez volt a fesztivál témája: „Az élet örömei”. A veszprémi vár színpadán együtt énekelt minden évben a 400 fős nemzetközi összkar, egymás dalait, egymás nyelvén.

A Vivace fesztiválok rendszerességét a fő szervező: C. Szalai Ágnes nyugdíjba vonulása, a VMK Dózsa György úti épületének más célú felhasználása és a pályázati lehetőségek drasztikus csökkenése megakasztotta. A vegyes kar közben költözött, átmeneti zeneiskolai tartózkodás után a Hangvillában talált otthonra. Az új feltételek között 2015-ben ismét rendezett Vivacét, de ez jóval kevésbé lehetett tömeges és látványos. Meg kell találni újra, a megváltozott feltételekhez alkalmazkodva az anyagi, szervezeti és közösségi formákat, hogy ezt a nagyon hangulatos, dalosbaráti szeretettel teli rendezvényt folytatni lehessen!

A kórusfesztiválok másik vonulata a Liszt Ferenc Kórustársaság Romantikus Kórusfesztiválja. Ez is sok évtizedes múltra tekint vissza, bár nem volt annyira rendszeres már Kollár Kálmán karnagysága idején sem. A Romantikus Fesztiválok nem annyira a veszprémi közönségnek szóltak, inkább a résztvevő kórusok műhelymunkájára fókuszáltak. Mindig volt ebben is közös éneklés, és szakmai előadás, eszmecsere is. A Romantikus Kórusfesztivált 2016 őszén új karnagyával újra megrendezte a Liszt Ferenc Kórustársaság, de itt is kísérletezni kell még az adottságok és a zenei tartalom összeegyeztetésével.

A klasszikus-zenei fesztiválok sorában legújabb az Auer Hegedűfesztivál, amit azonban a fent említett két kórusfesztiválhoz semmiképp nem lehet hasonlítani. A fesztivál célja bemutatni a hegedű és a vonóshangszerek világát, világszínvonalon! Az egy hetes koncertsorozat fantasztikus művészek koncertjeiből áll, amelyeket a veszprémi közönség komoly árú belépőjegyekért hallgathat meg. Ilyen szempontból hasonlít a Veszprémfest koncertjeire. Az egész országból sokan eljönnek városunkba ezekért a hangversenyekért. Nagy állami támogatás van a fesztivál mögött,

amelynek művészeti vezetését a Mendelssohn Kamarazenekar és Kováts Péter végzik. Az Auer Fesztiválon belül van egy pedagógiai vonal is. Kurzusok, fiatal hangszeresek, akik bemutkozások, szakmai beszélgetések során bekapcsolódhatnak, tapasztalatokat szerezhetnek a hegedű világában.

A zenei élet összefoglalása végére kívánczik a közelmúlt két nagy teljesítményének a megemlézése. A művelődéstörténetből is tudjuk, hogy virágzó művészeti élet csak ott jött létre, ahol voltak anyagi áldozatokhoz mecénások, akiknek az adott örömet, hogy valami jóra adják a meglévő javaikat. Hazánk társadalmában az elmúlt évtizedekben nem sok ilyen személyiséget mutatott fel, de Veszprémnek mégis jutott egy. A zeneiskolában és a vegyes karban nőtt fel az a tehetséges mérnökember, aki évtizedeken át dédelgetett álmát, egy veszprémi hangversenyterem építését végül a Hangvillával beteljesítette. Bélafi László most sem magának, hanem minden zenét, és értékes művészetet kedvelő városlakónak építtette a „multifunkcionális közösségi teret”. Sok szellemi segítőtje volt, többek között a „Veszprémi Hangversenyteremért Alapítvány”, amelyet szintén egy kórustag: Péterné Rózsa Mária alapított. A kuratórium Kováts Péter elnökletével mind zeneszerető polgárokból állt. A veszprémiek nagyon hamar magukénak érezték a Hangvillát, és ekkor jött az összefogás második fázisa: a hangversenyterembe méltó zongora kell! Már a ház elkészülte előtt megindult a gyűjtés, de csak a megnyitás után lett érezhető, erre valóban szükség van. Ekkor álltak a zenészek mellé a veszprémi turisztikáért dolgozó szakemberek Neubauer Sándorné vezetésével, s a közadakozást szebbnél szebb ötletekkel felgyorsították.

2017. január 25-én Veszprém polgárai megsimogathatták és meghallgathatták azt a Steinway zongorát, amit mindnyájan együtt vásároltak!

IRODALMI HIVATKOZÁSOK

- NÉGY ÉVTIZED (1996): Négy évtized kádenciája – Veszprém Város Vegyeskarának jubileumi évkönyve, 1956–1996. Szerk.: SOMFAI Balázs, Veszprém.
- ARANYKÖNYV (2006): Aranykönyv – Veszprém Város Vegyeskarának jubileumi évkönyve 1956–2006. Szerk.: SOMFAI Balázs, Veszprém.
- A HATODIK ÉVTIZED (2016): A hatodik évtized – Veszprém Város Vegyeskarának jubileumi évkönyve 1956–2016. Szerk.: SOMFAI Balázs–ERDÉLYI Ágnes, Veszprém.
- BRODSZKY Ferenc (1941): A Veszprémvármegyei Zenetársaság (1823–1832). Veszprém.
- LEXIKON (2010): Magyar Katolikus Lexikon 15. kötet. Budapest.
- M. TÓTH Antal (1998): *Újra hallom szép szavát – Veszprém zenéje 1762-től a kiegyezésig.* Veszprém.
- M. TÓTH Antal (2005): Veszprém zenéje 1711 és 1849 között – A szatmári békétől a világségi fegyverletélig. *Veszprémi Szemle*, 2005/1. 3–27.

- M. TÓTH Antal (2012): Veszprémi verbunkos örökségünk – Veszprémben, 1822. október 25-én elhunyt Csermák Antal halálának 190. évfordulójára. *Veszprémi Szemle*, 2012/4. 3–23.
- M. TÓTH Antal (2016): Zenei oktatás a 18–19. századi Veszprémben. *Veszprémi Szemle*, 2016/4. 29–38.
- M. TÓTH Antal (2018): Arcképvázlat Ritter Lőrincről (1864–1941). *Veszprémi Szemle*, 2018/1. 3–16.
- M. TÓTH Antal (2018a): A Veszprémi Püspöki (Érseki) Könyvtár kottatára. *Veszprémi Szemle*, 2018/3. 116–145.
- PFEIFFER János–SZIGETI Kilián (1985): *A Veszprémi Székesegyház zenéjének története*. München.
- RAKOS Miklós (1981): *Veszprémtől Szentpétervárig – Auer Lipót élete és művészete*. Veszprém.
- RAKOS Miklós (2017): Hogyan lettek világhíresek Ruzitska Ignác veszprémi verbunkos táncgyűjteményének dallamai (1823–1832). *Veszprémi Szemle*, 2017/3. 27–60.
- Veszprém Megyei Jogú Város Kulturális koncepciója (2014–2020).
<http://www.veszprem.hu/veszpremieknek/onkormanyzat/strategiak-programok-koncepcio/4491-veszprem-mj-varos-kulturalis-koncepcioja-2014-2020>